

اکوسیستم کارآفرینی شهربایک چگونه کار می‌کند؟

چرایی ایجاد اکوسیستم کارآفرینی و روش اجرای آن پرداخته می‌شود.

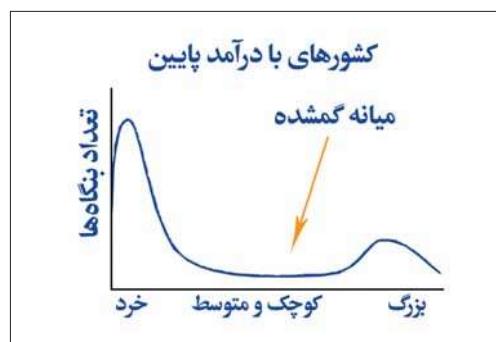
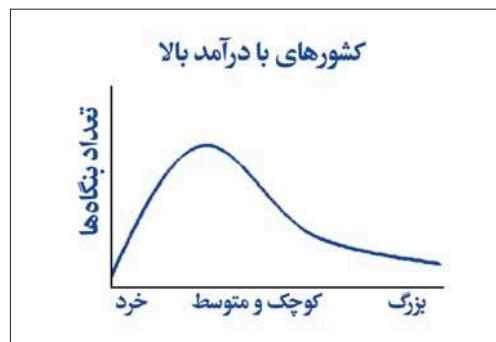
میانه گمشده

مسئله توسعه اقتصادی کشورها همواره توسط متخصصان این حوزه و از جنبه‌های گوناگون مورد بررسی قرار گرفته است تا دلایل پیشرفت و توسعه اقتصادی برخی از کشورها شناسایی و بر اساس آن الگوهایی جهت سایر کشورها ارائه شود. یکی از این پژوهش‌ها که توسط دانشگاه هاروارد انجام شد منجر به پیدایش مفهوم جدیدی به نام میانه گمشده گردید. اگر تعداد بنگاه‌های خرد، کوچک و متوسط و بزرگ در یک کشور با درآمد بالا را با تعداد آن‌ها در یک کشور با درآمد پایین مقایسه کنیم متوجه تفاوت‌های معناداری می‌شویم. به (شکل ۱) نگاهی بیندازید:

◆ رضا ضیایی
 مدیرعامل شرکت کیان تدبیر طرح

با تعیین سال ۹۵ به عنوان سال اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل از جانب رهبر معظم انقلاب اسلامی جنب وجوشی در مسئولان استان کرمان پدید آمد تا طرحی نو در اندازند که حاصل این طرح شد تعریف معین اقتصادی برای هر یک از مناطق استان کرمان. معین اقتصادی، یک شرکت، نهاد یا سازمان دولتی یا خصوصی بود که مسئولیت توانمندسازی جامعه محلی را بر عهده می‌گرفت. در این طرح شرکت ملی صنایع مس ایران معین شهرهای شهربایک، رفسنجان و انار شد و طرحی را در قالب اکوسیستم کارآفرینی طراحی و اجرا کرد. در این نوشتار به

شکل ۱- مفهوم نموداری میانه گمشده

از این شکل و تفاوت میان تعداد بنگاهها بر مبنای اندازه آنها در کشورهای با درآمد بالا و کشورهای با درآمد پایین، می‌توان برداشت‌های زیر را داشت (جدول شماره ۱):

جدول ۱- مقایسه کشورهای با درآمد بالا و کشورهای با درآمد پایین

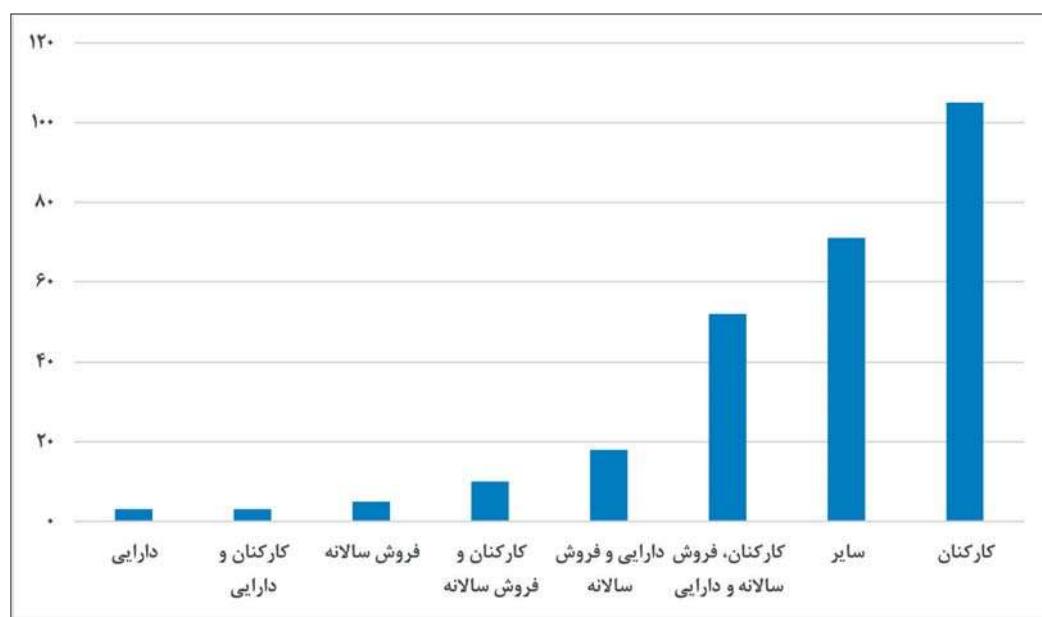
کشورهای با درآمد پایین	کشورهای با درآمد بالا
تعداد بنگاه‌های خرد بالا است	تعداد بنگاه‌های خرد پایین است
کمترین تعداد بنگاه‌ها مربوط به SME ها است	بیشترین تعداد بنگاه‌ها مربوط به SME ها است
بنگاه‌های بزرگ به سختی می‌توانند رشد کنند و همواره خرد می‌مانند	بنگاه‌های خرد می‌توانند رشد کنند و به SME ها تبدیل شوند
اکوسیستم کارآفرینی ایجاد نشده است	زیرساخت‌ها و ساختارهای لازم برای حرکت یک بنگاه از مرحله خرد تا بزرگ فراهم شده است
همکاری بین بنگاه‌های بزرگ و کوچک کم است	از ظرفیت‌های بنگاه‌های بزرگ جهت توسعه کسبوکارهای کوچک و متوسط استفاده شده است

تعریف واحدی برای تعیین معیارهای قرارگرفتن یک بنگاه در هر کدام از این دسته‌ها وجود ندارد. کشورهای مختلف بر اساس نوع حمایت و خدماتی که به این بنگاه‌ها ارائه می‌کنند و همچنین بر پایه برخی سیاست‌گذاری‌ها مانند پرداخت مالیات یا سایر حقوق دولتی، معیارهای مدنظرشان برای تفکیک این بنگاه‌ها را تعریف نموده‌اند. برخی کشورها یا سازمان‌ها تنها یک معیار و برخی دیگر چند معیار را برای مشخص کردن دسته یک بنگاه اقتصادی مورد استفاده قرار داده‌اند. در (شکل ۲) فراوانی استفاده از معیارها به صورت تکی یا چندگانه در ۲۶۷ تعریف مورد استفاده نشان داده شده است.^۱

اگر در ساختار اقتصادی کشوری تعداد بنگاه‌های خرد و بزرگ بیشتر از بنگاه‌های کوچک و متوسط باشد، نشان‌دهنده وضعیت ضعیف حمایت از بنگاه‌های کوچک و متوسط در آن اقتصاد است. کمبود تعداد بنگاه‌های کوچک و متوسط که عمدتاً در کشورهای کمتر توسعه یافته رخ می‌دهد میانه گمشده نام دارد.

تعريف بنگاه‌های خرد، کوچک، متوسط و بزرگ

هرچند دسته‌بندی بنگاه‌های اقتصادی بر اساس اندازه آنها در تمام کشورها مورد توجه قرار گرفته است ولی

شکل ۲- فراوانی معیارهای مورد استفاده در دسته‌بندی بنگاه‌های اقتصادی

در ایران سازمان‌ها بسته به اهدافشان از تعاریف گوناگونی برای دسته‌بندی پنگاه‌ها استفاده می‌کنند (جدول ۲).

جدول ۲- معیارهای سازمان‌های ایرانی برای تعریف بنگاه‌های کوچک و متوسط

نام سازمان	تعریف بنگاه‌های کوچک و متوسط
وزارت صنعت، معدن و تجارت	بنگاه‌های کمتر از ۵۰ کارکن بنگاه‌های کوچک و متوسط تعریف می‌شوند
مرکز آمار ایران	کسب‌وکارها به چهار گروه تقسیم شده‌اند: ۱-۹ کارکن «خرد»، ۱۰-۴۹ کارکن «کوچک»، ۵۰-۹۹ کارکن «متوسط» و بیش از ۱۰۰ کارکن «بزرگ»
وزارت جهاد کشاورزی	بنگاه‌های بین ۵ تا ۵۰ نفر بنگاه‌های کوچک و متوسط تعریف می‌شوند
سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی	بنگاه‌های بین ۵ تا ۵۰ نفر بنگاه‌های کوچک و متوسط تعریف می‌شوند
اداره آمار بانک مرکزی	بنگاه‌های با کمتر از ۱۰ نفر کارکن «خرد»، ۱۰ تا ۴۹ نفر کارکن «کوچک»، ۵۰ تا ۹۹ نفر کارکن «متوسط» و بالاتر از ۱۰۰ نفر کارکن «بزرگ» تعریف می‌شوند

برنامه‌های حمایتی از بنگاه‌های کوچک و متوسط فرصت‌های خوبی برای آن‌ها فراهم می‌کند تا رشد کنند و بر موانع پیش‌روی غلبه کنند، نقش بخش غیررسمی اقتصاد کاهش می‌یابد. (شکل ۴) را ببینید. با افزایش درآمد یک کشور نقش اقتصاد غیررسمی در آن کمتر و میزان ورود کارآفرینان به فعالیت‌های اقتصادی، بسته می‌شود.

۳- اشتغال‌زایی و ارزش‌افزوده

پیایید برای درک بهتر چگونگی و میزان تأثیر بنگاههای بزرگ و بنگاههای کوچک و متوسط بر اقتصاد نگاهی به اطلاعات مربوط به میزان اشتغال و ارزش افزوده هر یک از این بنگاهها در کشورهای مختلف بیندازیم. هر شکل‌های زیر نگاه کنید. در کشورهای کمر توسعه‌یافته 68% درصد از اشتغال و 49% درصد از ارزش افزوده آن کشورها توسط بنگاههای خرد، کوچک و متوسط ایجاد شده است.

در حالی‌که در کشورهای توسعه‌یافته این مقادیر به ترتیب 65% درصد از اشتغال و 61% درصد از ارزش افزوده ایجاد شده متعلق به بنگاههای خرد، کوچک و متوسط است. این آمار نشان می‌دهد که وجود بنگاههای خرد، کوچک و متوسط در اقتصاد یک کشور نقش مهمی هم در اشتغال و هم در تولید ناچالص، مل، دارد.

چرا بنگاه‌های کوچک و متوسط مهم‌اند؟

در مورد این که چرا بنگاه‌های کوچک و متوسط مهم هستند تاکنون زیاد نوشته شده است. در اینجا مروری می‌کنیم بر آنچه که این بنگاه‌ها در فرایند توسعه انجام می‌دهند تا نقش آن‌ها را در فرایند توسعه بهتر درک کنیم. این بنگاه‌ها از طریق مشارکت در رشد اقتصادی، نوآوری، اشتغال‌زایی و کاهش بخش غیررسمی اقتصاد، به توسعه اقتصادی یک جامعه کمک می‌کنند. بیایید ببینیم چگونه این اتفاق می‌افتد:

یکی دیگر از

موضعیات میریم

دیگر نقش

SME ها

کاهش رخش های

غیر مسدود

اقتصاد است.

نامه های قدرت

حماة، از

نگاه‌های

حک و متوسط

صفحه ۱۰

ایران‌ها فاهم

مـ کند تا اشـد

کند و ب موافع

سیشتمین

نند، نقش، رخشن

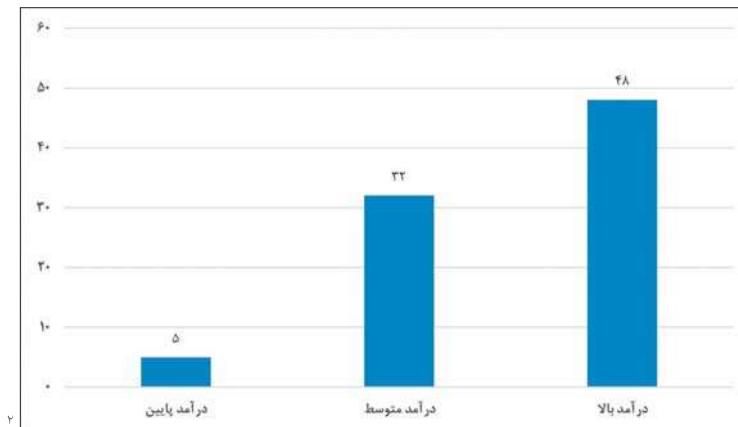
سوسن، اقتصاد

کاہش، می، باد.

بنگاههای کوچک و متوسط در رشد اقتصادی کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه نقش مهمی دارند ولی در کشورهای توسعه‌یافته موانع پیش روی این بنگاه‌ها کمتر است. به شکل صفحه بعد (۳) نگاه کنید؛ سهم بنگاههای کوچک و متوسط از GDP بر اساس گروه درآمدی کشورها نشان داده شده است. همان‌گونه که می‌بینید با افزایش درآمد، سهم SME‌ها در بخش تدبیر شد.

۲- کاهش بخش غیررسمی اقتصاد
یکی دیگر از موضوعات مهم دیگر نقش SME‌ها در کاهش بخش غیررسمی اقتصاد است. وقتی،

شکل ۳- سهم بنگاههای کوچک و متوسط از GDP در گروههای درآمدی (درصد)

در کشورهای

کمتر توسعه یافته

درصد ۶۸,۶

از اشتغال و

درصد ۴۹,۱

ارزش افزوده آن

کشورهای توسعه

بنگاههای خرد،

کوچک و متوسط

ایجاد شده است.

در حالی که

در کشورهای

توسعه یافته

این مقادیر به

۶۵,۵

ترتیب از اشتغال

درصد ۶۱,۵

ارزش افزوده ایجاد

شده متعلق به

بنگاههای خرد،

کوچک و متوسط

است. این آمار

نشان می دهد که

وجود بنگاههای

خرد، کوچک

و متوسط در

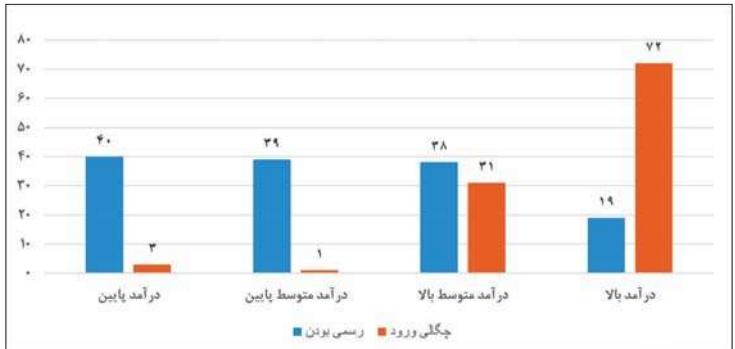
اقتصادیات یک کشور

نقش مهمی هم

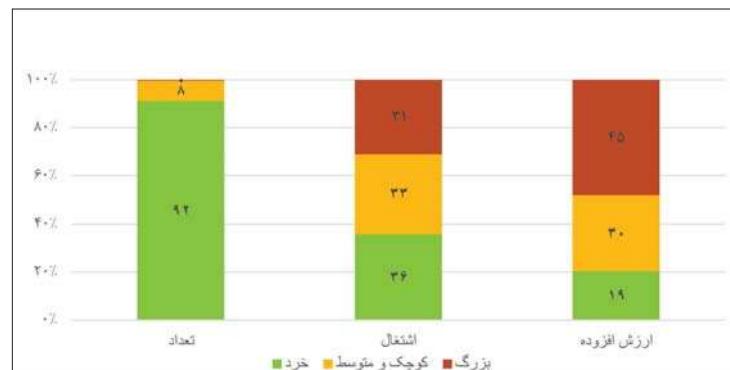
در اشتغال و هم

در تولید ناخالص

ملی دارد.

شکل ۴- میزان غیر رسمی بودن اقتصاد و چگالی ورود کارآفرینان جدید در گروههای درآمدی (درصد)

شکل ۶- متوسط سهم بنگاههای خرد، کوچک، متوسط و بزرگ از نظر تعداد، اشتغال زایی و ارزش افزوده در کشورهای کمتر توسعه یافته

اکوسیستم کارآفرینی

اکوسیستم کارآفرینی محیطی است که تمام عناصر لازم برای توسعه کارآفرینی در آن وجود دارد و همه این عناصر با ایفای نقش خود به کارآفرین کمک می‌کنند تا کسبوکار خود را راهاندازی و مدیریت کند. بخلاف شرکتهای بزرگ که می‌توانند با قدرت و اعتباری که دارند مسائل خود را حل و فصل کنند و کسبوکارشان را به پیش ببرند، شرکتهای کوچک و متواتر نیازمند بستر مناسبی هستند که در آن ابزارها و شرایط رشد مهیا شده باشد.

بر پایه مطالعات و بررسی‌های انجام شده برای توانمندسازی جامعه محلی در شهریابک و برای حل مسئله میانه گمشده در این شهر، استقرار اکوسیستم کارآفرینی مورد توجه قرار گرفت. برای دستیابی به نتایج سریع و ملموس مدل اکوسیستم پیشنهادی تنها دارای ۶ قسمت بود (شکل ۷).

بخش اول-عارضه‌یابی

شکل ۷- مدل پیشنهادی اکوسیستم کارآفرینی

سهولت کسبوکار در بین ۱۹۰ کشور، ۱۲۷ است و این به خوبی این واقعیت تلحیخ را نشان می‌دهد که فعلان اقتصادی و کارآفرینان برای دریافت مجوزهای اداری با چالش‌های بزرگی روبرو هستند. پنجره واحد در اکوسیستم کارآفرینی برای حل این مشکلات تشکیل شد و کارهای زیر در شرح وظایفش قرار گرفت:

- ایجاد مرکز آموزش‌های عمومی و تخصصی،
- ایجاد مرکز مشاوره عمومی کسبوکار،
- ایجاد دفتر فنی برای ارائه کمکهای تخصصی به کارآفرینان،
- پیگیری رفع موانع تولید،
- کمک به کارآفرینان جهت بازاریابی محصولات تولیدی.

بخش سوم-نهادانسازی مالی

موضوع کارآفرینی با تأمین مالی گره خورده است. بدون منابع مالی مناسب عملأ راه برای کارآفرینان بسته است. پژوهشگران توسعه اقتصادی عمده‌ترین دلیل ایجاد میانه گشته و عدم رشد کسبوکارهای کوچک و متواتر را در دنیا عدم توفیق در تأمین مالی ذکر کرده‌اند. برای تأمین مالی کسبوکارهای کوچک و متواتر بایستی به دو بعد توجه کرد: اولاً کارآفرین در چه مرحله‌ای از راهاندازی طرح خود است. طرح‌هایی که در مراحل جوانزمنی، راهاندازی و رشد هستند با ریسک بالایی مواجه‌اند بنابراین نیاز به منابع مالی دارند که ریسک خود را با سرمایه‌گذار تقسیم کنند. در این حالت روش‌های مبتنی بر بدھی که کارآفرین بایستی هم در صورت موفقیت و هم در صورت عدم موفقیت نسبت به بازگشت مبلغ تأمین مالی متعهد باشد برای این دسته از کارآفرینان مناسب نیست. ثانیاً بسته به این که طرح در چه حوزه‌ای

برای این که مسائل و مشکلات فعلان اقتصادی در اجرای طرح‌ها مشخص شود کار استقرار اکوسیستم با عارضه‌یابی طرح‌هایی که نسبت به دریافت مجوز خود اقدام کرده بودند و طرح آن‌ها در حال اجرا بود و یا به بهره‌برداری رسیده بود، شروع شد. گام نخست مهم بود: زیرا اول این که مشخص می‌کرد که مسائل و مشکلات کارآفرینان در عمل چه هستند. دوم این که این کارآفرینان بخشی از مسیر کارآفرینی را طی کرده بودند و در نتیجه به سرانجام رساندن طرح آن‌ها سریعتر می‌شد.

همچنین اگر این طرح‌ها به بهره‌برداری می‌رسیدند از سرمایه‌های موجود که توسط شرکت‌ها و افراد انجام شده بود استفاده می‌شد. برای پیشبرد کار نیاز به داستان موفقیت یک یا چند طرح وجود داشت تا فضای حاکم بر فعلان اقتصادی تغییر کند. عارضه‌یابی بر اساس دستورالعملی که به همین منظور تهیه شد و هم محیط بیرونی و محیط داخلی کسبوکار را ممیزی می‌کرد، انجام شد. نتایج عارضه‌یابی بر اساس میزان فراوانی آن‌ها به صورت زیر بود:

- عدم توفیق در دریافت مجوزهای اداری لازم،
- مشکلات تأمین مالی،

عمل چه هستند.

دوم این که این

کارآفرینان بخشی

از مسیر کارآفرینی

را طی کرده بودند

و در نتیجه به

سرانجام رساندن

طرح آن‌ها سریع‌تر

می‌شد.

بخش دوم-پنجره واحد

نتایج حاصل از عارضه‌یابی به خوبی مسائل و مشکلات پیش روی کارآفرینان را نشان داد. واقعیت این است که در آخرین گزارش انجام کسبوکار^۵، رتبه ایران در شاخص

کارآفرینان بیشتر بر پایه اطلاعات، امکانات و تخصص خود اقدام به راهاندازی کسبوکار نموده‌اند. در برخی از موارد این کسبوکارها، با منابع و امکانات محل اجرای طرح همخوانی نداشته‌اند و کارآفرین به ناچار یا کسبوکار را متوقف کرده و در مکان دیگری ادامه داده است. این مسئله در گزارش عرضه‌یابی نیز مشهود بود و برخی از کارآفرینان طرح خود را متوقف نمودند. این بخش از اکوسیستم فرصت‌های جدید سرمایه‌گذاری را بر اساس سه معیار شناسایی و ارزیابی می‌کند:

- تکمیل زنجیره ارزش صنایع موجود،
 - استفاده از ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود در منطقه.
 - در نظر گرفتن محدودیت‌های موجود در منطقه.
 - باید با لحاظ کردن سه معیار فوق، هم‌گرایی و هم‌افزایی بین طرح‌های کارآفرینان به وجود بیاید تا هم پایداری و هم ارزش‌افزوده حاصل از این فعالیت‌های اقتصادی بیشتر شود.
- بخش ششم- فرهنگ‌سازی**
- فرایند توسعه بدون فرهنگ‌سازی در جامعه تقرباً غیرممکن است. نه تنها بایستی برای مردم، کارآفرینان، کارکنان، مسئولان حاکمیتی و رسانه‌ها تمام زوایای توسعه به خوبی برایشان تشریح شده باشد، آن را درک کرده و پذیرای آن باشند بلکه سهم و نقش هریک از آن‌ها برای تحقق این فرایند نیز بایستی مشخص شود و هریک کار خود را به سایستگی انجام دهد. برای افزایش فرهنگ توسعه و کارآفرینی ابزارهای متفاوتی طراحی و مورد استفاده قرار گرفت:
- جلسات گفتگو با افراد و گروه‌های ذی‌نفوود،
 - برگزاری رویدادهای خلاق‌شو، همیاد و تور کارآفرینی،
 - تولید محتوا در قالب نوشته، فیلم و اینفوگرافیک،
 - نمایش فیلم‌های کارآفرینی،
 - جشنواره کسبوکار.

نتیجه‌گیری

باتوجه به ساختار بنگاه‌های اقتصادی در ایران، با پیده میانه گمشه مواجه هستیم. علی‌رغم وجود شرکت‌های بزرگ ملی در استان کرمان به‌دلیل عدم وجود سیاست‌های کوچک و متوسط نیستند. این در حالی است که می‌توان با هم‌ارائه خدمات به حمایتی و پشتیبانی از کسبوکارها، بنگاه‌های کوچک و متوسط در این استان از توأم‌نده‌های لازم برخوردار نیستند. این در حالی است که می‌توان با اهرم کردن توأم‌نده‌ها و نیازهای این شرکت‌ها به توسعه و گسترش بنگاه‌های کوچک و متوسط کمک کرد. تجربه فعالیت در شهریابک نشان داد که با ایجاد اکوسیستم کارآفرینی و حمایت مسئولان دولتی و مدیران شرکت مس می‌توان یک معین اقتصادی خوب بود. ◆◆◆

انجام می‌شود و ریسک موفقیت یا شکست آن چقدر است روش تأمین مالی متفاوت است. در این بخش از اکوسیستم با مطالعه روش‌های تأمین مالی مرسوم در دنیا متناسب با این دو بعد ابزارهای مالی پیشنهاد شد. به صورت کلی این ابزارها در چهار دسته تقسیم شدند:

- ۱- ابزارهای مبتنی بر تأمین مالی شخصی،
- ۲- ابزارهای مبتنی بر سرمایه‌گذاری مانند صندوق سرمایه‌گذاری جسورانه،
- ۳- ابزارهای مبتنی بر بدھی مانند وام بانکی،
- ۴- ابزارهای مبتنی بر تأمین مالی داخلی مانند زیر کلید گرفتن اینبار.

بخش چهارم- توام‌نده‌سازی کارآفرینان

«هر کسی را بهر کاری ساختند/ میل آن را در دلش انداختند» مولوی در قرن ششم به خوبی توایی‌ها و علایق فردی را برای انتخاب یک شغل در این بیت نشان داده است. تئوری‌های کارآفرینی که بیشتر بر ویژگی‌های رفتاری تأکید دارند معتقدند که افراد کارآفرین بایستی دارای یکسری از ویژگی‌های رفتاری باشند تا بتوانند یک کسبوکار را مدیریت کنند. امروزه به خاطر مشکل بیکاری، تدبیر آن‌ها در جامعه بالا رفته و افراد به سمت ایجاد کسبوکار سوق داده می‌شوند. این در حالی است که اگر فرد از نظر رفتاری ویژگی‌های کارآفرینی را چه به صورت ذاتی و چه به صورت اکتسابی نداشته باشد، ممکن است هم در اجرای طرح خود با مشکل مواجه شود و هم مشکلات دیگری افزون بر بیکاری گریان گیرش شود. طرح توام‌نده‌سازی کارآفرینان در این بخش از اکوسیستم قصد دارد که ابتدا از طریق آزمون‌های رفتارشناسی مانند DISC و MBTI افراد دارای ویژگی‌های رفتاری مناسب با کارآفرینان را شناسایی کرده و سپس از طریق مهارت‌افزایی، آموزش، مشاوره و مربیگری به آن‌ها در شناسایی، ارزیابی، اجرا و راهاندازی ایده‌شان کمک کند. بیشتر از این موارد با ایجاد فضای کار‌اشتراکی هم امکانات اولیه در اختیار این افراد قرار گرفت و هم ارائه خدمات به آن‌ها سهی تر شد. فضای کار‌اشتراکی به کارآفرینان در ایجاد شبکه ارتباطی نیز کمک کرد.

بخش پنجم- شناسایی فرصت‌های جدید سرمایه‌گذاری

مرکز پژوهش‌های مجلس در گزارشی که در بهمن سال ۸۶ با عنوان مروی بر مطالعات آمایش سرزمین منتشر کرد به این موضوع مهم اشاره کرده است که اگرچه قدمت طرح‌های آمایش سرزمین در ایران به دهه پنجاه شمسی می‌رسد، ولی این طرح‌ها هیچ‌گاه به مرحله اجرا و ارزیابی نرسیدند؛ بنابراین بدخاطر نبود نقشه راه توسعه که مبتنی بر توأم‌نده‌ها و ظرفیت‌های هر منطقه تدوین شده باشد

با توجه به ساختار بنگاه‌های اقتصادی در ایران، با پیده میانه گمشه مواجه هستیم. علی‌رغم وجود شرکت‌های بزرگ ملی در استان کرمان به‌دلیل عدم وجود سیاست‌های کوچک و متوسط نیستند. این در حالی است که می‌توان با هم‌ارائه خدمات به حمایتی و پشتیبانی از کسبوکارها، بنگاه‌های کوچک و متوسط در این استان از توأم‌نده‌های لازم برخوردار نیستند. این در حالی است که می‌توان با اهرم کردن توأم‌نده‌ها و نیازهای این شرکت‌ها به توسعه و گسترش بنگاه‌های کوچک و متوسط کمک کرد. تجربه فعالیت در شهریابک نشان داد که با ایجاد اکوسیستم کارآفرینی و حمایت مسئولان دولتی و مدیران شرکت مس می‌توان یک معین اقتصادی خوب بود. ◆◆◆